

ENHET
Enheten för Velfärd, Utbildning och
Arbetsmarknadspolitik
HANDLÄGGARE
Mattias Schulstad

DATUM
2020-10-13

ERT DATUM
2020-10-30

DIARIENUMMER
20200209

ER REFERENS
Fi2020/02668/BATO

Finansdepartementet
103 33 STOCKHOLM

LOs svar på 2020:35 Åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen

LO har fått möjlighet att yttra sig över rubricerat betänkande och kommenterar i det följande ett antal utvalda delar av förslagen.

Sammanfattning

- LO tillstyrker utredningens förslag om inrättandet av Myndigheten för utbetalningskontroll. LO anser även att det är en klok avvägning att ge myndigheten i uppdrag att förhindra felaktiga utbetalningar och därmed förhindra kriminella handlingar istället för att ge myndigheten ett brottsutredande uppdrag.
- LO tillstyrker att myndigheten ska administrera ett system med transaktionskonto.
- LO delar utredningens bedömning om att avgränsa arbetet med att upptäcka och ansvara för felaktiga utbetalningar till de utbetalande myndigheterna Arbetsförmedlingen, CSN, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Skatteverket.
- LO delar utredningens bedömning att Inspektionen för vård och omsorg, Kronofogdemyndigheten, Migrationsverket och Arbetslöshetskassorna ska lämna uppgifter till Myndigheten för utbetalningskontroll.
- LO tillstyrker förslaget att Myndigheten för utbetalningskontroll *inte* ska överpröva beslut utan sända tillbaka underlag som kan ge upphov till felaktiga utbetalningar till ansvarig myndighet.
- LO tillstyrker utredningens förslag att ett mål om att de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen ska minska samt att målet följs upp i budgetpropositionen.
- LO delar utredningens bedömning att polisanmälan ska kunna göras av Myndigheten för utbetalningskontroll.
- LO anser att Myndigheten för utbetalningskontroll ska bli en del av den myndighetsgemensamma insatsen mot arbetslivskriminalitet och insatsen mot grov organiserad brottslighet.

POSTADRESS 105 53 Stockholm
BESÖKSADRESS Barnhusgatan 18
TELEFON 08-796 25 00 TELEFAX 08-24 52 28
E-POST mailbox@lo.se HEMSIDA www.lo.se
ORGANISATIONSNUMMER 802001-9769
BANKGIRO 368-4834 PLUSGIRO 8 50-8

Landsorganisationen i Sverige

Ordning och reda på arbetsmarknaden och ordning och reda i välfärdssystemen är två centrala och nära sammanflätade delar för ett fungerande välfärdssamhälle som Sverige. Den svenska modellens funktionssätt bygger på trygga jobb som ger en god inkomst och gemensamma robusta och omfördelade välfärdssystem som finansieras med beskattning av den goda inkomsten. LO har, precis som utredningen, konstaterat att det som tidigare var fusk och utnyttjande utvecklats till kriminalitet både på arbetsmarknaden och mot våra gemensamma välfärdssystem.

Denna brottslighet mynnar ut i mängder av samhällsproblem såsom lägre tilltro till våra gemensamma välfärdssystem, en sämre fungerande arbetsmarknad och en försämrad skattebas för nödvändiga välfärdinvesteringar. En brottslighet som för övrigt fått möjlighet att växa sig starkare i takt med att samhället gått igenom en djup och långvarig privatiserings- och marknadiseringsfas men omfattande inslag av New Public Management-styrning. Ett i stora delar ogenomtänkt införande av Lagen om offentlig upphandling i Sverige har också haft stor negativ påverkan på våra gemensamma systems robusthet. Ett system som tyvärr än i dag dras med mängder av barnsjukdomar som till exempel problem med elementär uppföljning och kontroll av det som upphandlats. Slutligen har även införande om Lagen om valfrihet gett – och ger fortfarande – stor negativ effekt på våra välfärdssystem. LOV har, och fungerar fortfarande, lite som en bankomat för kriminella aktörer när de hämtat miljoner, kanske rent av miljarder, från välfärdssektorn med hjälp av brottsliga upplägg som får mycket stora konsekvenser för både individer, system och samhälle. För det svenska samhället, våra rättsvårdande myndigheter och för våra utbetalande myndigheter kopplade till välfärdsstaten är denna brottslighet relativt ny men framförallt oerhört komplex.

Den osunda konkurrensen mellan kriminella företag och seriösa företag är ett exempel på hur samhället förändras åt fel håll och där *alla* blir förlorare när de seriösa och väl fungerande företagen som har kollektivavtal, betalat skatt och avtalsförsäkringar går i konkurs. En utveckling som leder till att arbetstagarna får mycket svårare att finna jobb med goda kollektivavtalade arbetsvillkor och därmed en god beskattningsbar inkomst. Arbetstagaren får även en mycket sämre pension och ett sämre försäkringskydd.

Det är här arbetslivskriminaliteten och den grova organiserade brottsligheten slår rot. Förutom att konkurrera ut seriösa och långsiktiga företag, inte minst inom LOs mer personalintensiva branscher, använder de även företagen för att tvätta pengar samt ger individer möjlighet att arbeta av sina skulder. Ofta med svarta arbeten på en svart arbetsmarknad i ett skinande vitt skal. Dessa aktörer använder även ofta utsatta arbetstagare och företag som brottsverktyg i mycket intrikata och svårupptäckta brottsupplägg mot välfärdsstaten. De lyckas ofta på grund av att de är mycket kunniga och lär

sig snabbt när systemen förändras. De är även skickliga på att utnyttja svenska myndigheters hårda sekretessregler.

Dessa aktörer styr utvecklingen av en ny slags brottslighet som blandar välfärdsbrottslighet (tack vare felaktiga utbetalningar) med arbetslivskriminalitet såsom människoexploatering, svartarbete, arbetsmiljöbrott, skattebrott och ekobrott. En verklighet som även gång på gång konstateras av det myndighetsgemensamma arbetet mot fusk, regelöverträdelse och annan brottslighet i arbetslivet.^[1] Denna brottslighet finansierar ofta annan grövre brottslighet. Här finns bland annat rättsfall som kopplar dessa kriminella handlingar till att finansiera terrorverksamhet alternativt vara en del av den grova organiserade brottsligheten.

Mot denna bakgrund anser LO att utredningens förslag om inrättandet av Myndigheten för utbetalningskontroll är *en* sådan åtgärd som kommer försvåra för denna organiserade brottslighet. Genom att få kontroll på utbetalningarna från välfärdssystemen blir det svårare för både oseriösa aktörer och grovt kriminella aktörer att utnyttja välfärdssystemen.

Även om verksamheten vid Myndigheten för utbetalningskontroll framför allt syftar till att upptäcka och förhindra avancerade upplägg som riktas mot välfärdssystemen kommer myndighetens arbete även försvåra andra typer av felaktiga utbetalningar^[2]. Utredaren understryker att den föreslagna myndigheten inte ersätter pågående arbeten på respektive myndigheter för att få stopp på olika brottsupplägg gentemot den enskilda myndigheten eller mot dem och flera andra myndigheter samtidigt. LO menar att detta är en helt korrekt analys. Det gäller att hålla fler åtgärder mot denna brottslighet i luften samtidigt. Oavsett hur kriminella aktörer utvecklar sina verksamheter kommer en spjutspetsmyndighet som Myndigheten för utbetalningskontroll att försvåra brottslighet mot välfärdsstaten. Deras arbete kommer samtidigt att underlätta för andra myndigheter att fokusera på – och utveckla – sina verksamheter.

Här menar LO att myndigheterna i det myndighetsgemensamma uppdraget att bekämpa grov organiserad brottslighet samt att de myndigheter som ingår i det myndighetsgemensamma arbetet mot fusk, regelöverträdelse och annan brottslighet i arbetslivet utöver sin egen utveckling behöver få bättre verktyg för att dela information i och mellan myndigheterna. Något som även myndigheterna själva ofta påtalar.

LO delar utredningens bedömning om att avgränsa arbetet med att upptäcka och utbetala felaktiga utbetalningar till myndigheterna Arbetsförmedlingen, CSN, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Skatteverket. I de analyser som redovisas i betänkandet är storleksordningen på de felaktiga utbetalningarna ca 18 miljarder kronor årligen (cirka 3 procent av de totala utbetalningarna) och utbetalas huvudsakligen från dessa myndigheter. Med

detta sagt krävs det exempelvis fortfarande en bättre kommunal och regional samordning för att få ordning på den brottslighet som sker mot våra välfärdssystem där. Ett exempel på detta är Länsstyrelserna och deras problem med lönebidragsbrottslighet.

LO tillstyrker att Myndigheten för utbetalningskontroll ska införa och administrera systemet med transaktionskonto. Denna förändring leder dels till en smärre förenkling för de som är rättmätiga mottagare av dessa medel, dels till att de utbetalande myndigheterna utför sin del av uppdraget och därefter kan Myndigheten för utbetalningskontroll ta vid. Det kan även användas för att hålla pengarna på grund av att det inte finns något bankkonto meddelat av mottagaren men det kan även handla om misstanke om risk för felaktiga utbetalningar alternativt skulder som ska regleras innan utbetalning sker.

LO tillstyrker utredningens förslag att möjliggöra för Myndigheten för utbetalningskontroll att göra dataanalyser och urval i syfte att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. LO finner även utredningens förslag om en lag om uppgiftsskyldighet för de myndigheter som har information som är nödvändig för att Myndigheten för utbetalningskontroll ska kunna fullfölja sitt uppdrag är väl avvägt. I synnerhet då utredningen föreslår en uppdelning i inledande granskningar där vissa uppgifter hämtas in och fördjupande granskningar där kompletterande uppgifter kan begäras in. Detta leder till en mer rättssäker och proportionerlig användning av de inhämtade uppgifterna.

LO anser att utredaren på ett tydligt sätt redogör för hur den föreslagna myndigheten ska gå tillväga för att på rättssäkert och icke-diskriminerande sätt ta fram riskindikatorer och andra verktyg för att kunna göra dataanalyser och urval i syfte att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Det är mycket viktigt att detta genomförs på ett korrekt sätt.^[3] Det är även av yttersta vikt att det sker en kontinuerlig uppföljning och kontroll på ett lämpligt och effektivt sätt för att säkerställa att systemet utför de analyser och kommer fram till de resultat som beslutats om. Det finns tyvärr flera exempel där detta inte fungerat på ett tillfredsställande sätt. Det har bland annat handlat om AI-baserade system som inte uppfyller kraven på likabehandling och skapar diskriminerande utfall. Införandet av ett väl fungerande kontrollsystem bidrar till att upprätthålla ett samhälle som bygger på solidaritet och jämlikhet. Ett kollektiv av de svagaste i samhället blir i slutändan de största förlorarna med den brist på kontroll som finns i dag. Det får inte bli fallet i det nya systembygget.

Syftet med den nya myndigheten är inte att vara brottsutredande. Tvärtom ska ett effektivare kontrollarbete av myndigheten *motverka* bidragsbrott och andra felaktiga utbetalningar. Myndigheten ska även stödja och följa statliga

myndigheters och arbetslöshetskassors arbete med att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Därför är dessa avvägningar så viktiga.

LO anser även att den nya myndigheten – i enlighet med utredningens förslag – ska ges möjlighet att anmäla brott. Det är även av stor betydelsen att Myndigheten för utbetalningskontroll blir en del av de myndighetsgemensamma insatserna mot arbetslivskriminalitet och insatser mot den grova organiserade brottsligheten. LO är även positiva till de förslag som läggs gällande förbättrade plattformar för olika myndigheter att samlas och utbyta erfarenheter och effektivisera arbetet mot välfärdsbrottslighet. Ett arbete som kommer att fungera än bättre när den nya Myndigheten för utbetalningskontroll är på plats och påbörjat sitt arbete.

Med hälsning
Landsorganisationen i Sverige

Susanna Gideonsson

Mattias Schulstad
Handläggare

^[1] <https://www.av.se/press/nationell-insats-visar-flera-fall-av-arbetslivskriminalitet/>

^[2] Felaktiga utbetalningar omfattar allt från mindre, oavsiktliga fel till grov, planerad och systematisk brottslighet.

^[3] Något som vi även lyft i vårt remissvar gällande SOU 2020:1